

Právnick – historik – numismatik

(K 95. výročí narození
prof. JUDr. Jaroslava Pošváře, CSc.)

Petr PRŮCHA – Karel SCHELLE

Prof. JUDr. Jaroslav Pošvár, CSc. patřil k těm málo profesorů brněnské Právnické fakulty, kteří po jejím zrušení v roce 1950 se ještě dožili jejího znovuočtení v roce 1969 a krátký čas zde také ještě pedagogicky působili.

Prof. J. Pošvár se narodil 1. října 1900 v Brně v rodině finančního konceptního úředníka. V roce 1910 vstoupil do I. českého státního gymnasia v Brně, kde za devět let (1919) maturoval. Na podzim téhož roku se zapsal na Právnickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně, kde 30. června 1924 také promoval. Po ukončení studií vstoupil do státní služby jako koncipient politické správy. Nejprve byl přidělen zemské školní radě v Brně, pak postupně různým oddělením zemského úřadu. Zároveň dále pokračoval ve studiu sociologie a filozofie na Filozofické fakultě brněnské univerzity.

V září 1925 složil s velmi dobrým prospěchem politickou ustanovovací zkoušku a byl jmenován koncipistou. Po absolvování vojenské služby byl přidělen k okresnímu úřadu Brno – venkov, kde působil do dubna 1930, kdy byl přeložen na ministerstvo vnitra. Zde byl 1. ledna 1931 jmenován vrchním ministerským komisařem, 1. ledna 1935 odborovým radou a v roce 1938 vrchním odborovým radou.

Již v době studií se začal zabývat vědeckými právními problémy v prvním filozofickoprávním semináři prof. Fr. Weyra a některými otázkami trestního práva v semináři prof. Kallaba. K pravidelné vědecké práci se však dostal až, když začal působit na ministerstvu vnitra. Jeho prvním okruhem vědeckého zájmu byla problematika akciového práva, což také vyústilo v první monografickou práci. Poté obrátil pozornost k správnímu právu trestnímu. Z této problematiky také v roce 1937 na Právnické fakultě v Brně habilitoval a hned nato ji začal přednášet. Pedagogické práce si však mnoho neužil. Přišel Mnichov, okupace a uzavření vysokých škol. Protektorát přečkal na ministerstvu vnitra ve funkci vrchního odborového rady.

V roce 1945 přišlo osvobození a znovuočtení vysokých škol. Právnické fakulta v Brně potřebovala nové pedagogy, a tak se Jaroslav Pošvár stal jejím řádným členem v hodnosti profesora nauky správní a práva správního a začal tento obor

přednášet. Uplatnění našel i v řadě funkcí na fakultě, zejména v letech 1948 – 1949 byl děkanem Právnické fakulty Masarykovy univerzity. V roce 1950 byla fakulta likvidována, a tak J. Pošvár společně s celým pedagogickým sborem byl propuštěn. Tím se mu uzavřela jedna z kapitol jeho života. Kapitola naplněná zájmem o problematiku státní správy a správního práva, a to nejen pedagogicky, ale zejména vědecky. Dokladem toho je dlouhá řada více jak 80 prací, které publikoval jak monograficky, tak časopisecky.

Především je třeba připomenout alespoň některé Pošvářovy práce z oblasti akciového práva, jemuž věnoval pozornost v prvním údobí své vědecké orientace, a což je vzhledem k další a výraznější Pošvářově profilaci málo známo. V této oblasti věnoval pozornost jak vybraným dílčím otázkám (např. *Význam sídla akciové společnosti*, *Hospodářská politika* č. 3/1933, *Práva akcionáře před valnou hromadou akciové společnosti*, *Hospodářská politika* č. 30/1935, *O právní povaze povolení ku zřízení akciové společnosti*, *Všehrd* č. 3/1936), tak i ucelenějším pohledům (např. *O reformě akciového práva v Anglii*, *Právnick* č. 5/1932). Zvláště je z této oblasti Pošvářovy publikační činnosti třeba poukázat na obsáhlý komentář akciového práva s názvem *Akciová společnost*, vydaný v Praze 1933. Šlo v té době o první a současně jedinou publikaci tohoto druhu.

V oblasti správního práva trestního, jemuž ve vědecké práci v uvedeném období J. Pošvár věnoval výraznější a tedy převažující pozornost, je jeho dílo představováno četnými články a studiemi (např. *O deliktech podle bankovního zákona*, *Veřejná správa* č. 3,4,5/1933, *O vině správních deliktů*, *Veřejná správa* č. 1,3/1936, *O formách viny u přestupků podle zákona o sociálním pojištění*, *Svépomoc* č. 2/1936, *O příslušnosti přestupků podle zákona o sociálním pojištění*, *Svépomoc* č. 5/1936, *Právo milosti ve správním řízení trestním*, *Všehrd* č. 1/1936, *O správním donucením pořádkovým trestem*, *Laštovkova pocta*, Bratislava 1936, *Základy trestního řízení o přestupcích živnostenského řádu*, *Živnostenské právo a politika* č. 2/1937 apod.), jakož i reprezentativními monografickými pracemi.

Správnímu právu trestnímu J. Pošvár věnoval tři navazující monografie, publikované v rozmezí deseti let. V roce 1936 to byla publikace *Nástin správního práva trestního I.*, v roce 1937 publikace *Správní trestní právo a řízení v judikatuře Nejvyššího správního soudu*, a v roce 1946 publikace *Nástin správního práva trestního II.*

V uvedených monografiích podal J. Pošvár ucelený pohled tehdy málo zpracované problematiky, která ještě v té době nebyla upravena zákonem, nýbrž starými ministerskými nařízeními.

Mimořádně přínosná byla již první z jeho uvedených publikací, která prakticky představuje dosud velmi hodnotnou materii o některých pojmech správního práva trestního, a to počínaje pojmy správa a veřejná správa, přes pojmy správní právo a správní právo trestní, až k pojmu viny ve správním právu trestním.

V případě druhé monografie jde potom o systematické uspořádání právních vět nálezů Nejvyššího soudu správního. První část publikace pojednává o nálezech, které se týkají hmotného správního trestního práva a to zejména jednotlivých druhů

správních deliktů, viny a trestu. Část druhá je potom věnována nálezům z procesního správního trestního práva, a to nejprve řízení v prvním stupni a dále řízení ve druhém stupni. Právní věty jsou potom v závěru monografie doplněny texty příslušných předpisů a ministerských oběžníků.

Poslední z uvedených monografií je potom věnována administrativním trestům a správnímu trestnímu řízení. V první části práce se pojednává o principu legality ve správním právu trestním, obecně o právním trestu, dále o trestu správním a trestu soudním. Dále je v práci věnována pozornost vlastnímu pojmu správního trestu, trestu pořádkového a vzájemnému poměru těchto trestů. Samostatná kapitola je potom věnována i trestům disciplinárním. Druhá část práce nejprve pojednává o pramenech a zásadách správního trestního řízení, o správních orgánech a jejich příslušnosti ke správnímu trestnímu řízení, dále o zahájení a průběhu správního trestního řízení v prvním i druhém stupni. Další část této publikace je potom věnována srovnávací studii předpisů v té době platných v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, jakož i norem slovenských a rakouských.

Uvedenými monografiemi se však monografická činnost J. Pošváře nevyčerpává. Mimo dosud uvedené okruhy odborného zájmu J. Pošvār věnoval pozornost otázkám obecných a hraničních problémů správního práva, a to včetně syntetických pohledů na správní právo.

Vysoce reprezentativním dokladem této oblasti jeho zájmu ve své době je monografie *Obecné pojmy správního práva*, publikovaná v roce 1947. V ní věnuje nejprve pozornost pojmu práva a jeho metodologii, včetně otázky rozlišování veřejného a soukromého práva. Dále podrobně rozebírá pojem správa, věnuje pozornost pojmu správa obecně, jakož i pojmům veřejná správa a soukromá správa, dále pojednává o poměru veřejné správy k soudnictví a zákonodárství, o subjektech veřejné správy, rozdělení veřejné správy, o policii a o samosprávě a správním dozoru. Další část této publikace je věnována správnímu právu a to nejprve pojmu správního práva, jeho pramenům, interpretaci a aplikaci správního práva a mezím platnosti správního práva. Na to navazuje pojednání o správních aktech, správním řízení, správním řízení trestním a správním řízení exekučním.

Pro tuto i výše uvedené Pošvářovy monografie je příznačné, že jde vesměs o obecné úvahy, které v příslušné míře obráží platné právo. Tyto publikace jsou zpracovány za hojného využití zahraniční literatury, a to zejména rakouské, francouzské, anglické, italské a částečně i německé. Autor těchto pramenů využívá nejen pro představení a zhodnocení tam uvedených odborných názorů, ale i pro konfrontaci s názory svými. Vzhledem k tomu, že se převážná část pojednání v Pošvářových monografiích pohybuje v obecné nebo zobecněné rovině, mají tyto publikace trvalou hodnotu, nepodléhající změnám v právní úpravě. To platí zejména o těch partiích prací, v nichž se pojednává o metodologických a pojmových otázkách.

Nová etapa jeho života začala jeho přidělením do Slovanského ústavu ČSAV v Brně, kde působil až do svého odchodu do důchodu v roce 1961. Začal se zajímat zejména o numismatiku, jejíž přednášky navštěvoval jako externí posluchač brněnské

Filozofické fakulty. Pozornost věnoval zejména studiu regálních práv (horní a mincovní právo, právo viničné) a moravskému i slezskému mincovnictví. Průkopnickou prací bylo jeho studium písemných materiálů v archívech k dějinám moravského mincovnictví. Výsledky shrnula vedle řady článků a studií první syntéza o mincování moravských měst (*Moravské mincovny*, Brno 1970). Šíře rozhledu, hluboké znalosti i vědecká erudice vedly k úspěšnému řešení problematiky vzniku mince u západních Slovanů (*Počátky mince u polabských Slovanů*, Vznik a počátky Slovanů II, 1958; *Die byzantinische Währung und das Grossmährische Reich*, Byzantinoslavica, XXVI, 1965) i ekonomických otázek nejnovejších časových úseků (*Mincovní opatření na Moravě v letech 1750 – 1858*, Moravské numismatické zprávy, 12, 1970; *Administrativně ekonomická opatření na Moravě v 18. a první polovině 19. století*, Brno, Univerzita J. E. Purkyně 1974). Náleží mu prvenství v interpretaci železných sekerovitých hřiven jako naturálního platidla vnitřní směny 9. století na Moravě (*Velkomoravské železné hřivny jako platidlo*, Numismatické listy, XVIII, 1963). V řadě studií shromáždil cenné materiály k dějinám české numismatiky (*Královský registra a impressor J. J. Klausner*, Právněhistorické studie 1966). Stěžejním dílem se stala první syntéza mincování v českých zemích, třikrát vydaná doma v i zahraničí (*Měna v českých zemích od 10. do poč. 20. století*, Opava 1962; *Die Währung in der Ländern der Böhmischen Krone*, Graz 1970; *Měna v českých zemích od 10. do počátku 20. století*, Praha 1977). Dále úspěšně řešil některé složité problémy z oblasti hospodářských dějin, shromáždil celé materiály k otázkám peněžních kursů, mezd, kupní síle peněz, celním tarifům a řadě dalších administrativně ekonomických opatření starší i nové doby.

Přednášková činnost proběhla z velké části i v zahraničí, zejména v numismatických sekcích Polskiego Towarzystwa Archeologicznego i Numizmatycznego ve Varšavě a v Krakově v rámci spolupráce s polskými numismatiky. Dlouhá a bohatá byla jeho činnost v řadě odborných komisí při Československé akademii věd i fakultách vysokých škol (Komise pro dějiny cen a mezd na Filozofické fakultě v Brně, Numismatické komise ČSAV, moravské sekce v Brně a dalších).

Za svoji bohatou práci (bibliografie z tohoto období obsahuje přes 300 bibliografických údajů) obdržel řadu domácích, ale i zahraničních ocenění. Zejména to byla stříbrná medaile Národního muzea v Praze za spolupráci a rozvoj numismatiky, stříbrná medaile Františka Palackého za významný badatelský přínos v oblasti numismatiky, záslužná medaile České numismatické společnosti, pamětní medaile Gustava Skalského za celoživotní badatelský přínos v oblasti české středověké numismatiky, stříbrná medaile Hornické Příbramy, stříbrná medaile Národního technického muzea v Praze, pamětní medaile Vysoké školy báňské v Ostravě atd.

Na sklonku svého života se ještě dočkal znovuoživení Právnické fakulty v Brně. V roce 1969 se stal opět jejím profesorem a vedoucím katedry správního práva. V roce 1970 však musel na základě zákona o stáří učitelů vysokých škol odejít opět do důchodu. V téže roce mu ještě udělila Filozofická fakulta Univerzity J. E. Purkyně v Brně hodnost kandidáta historických věd (CSc.), jako uznání dvacetileté práce

v oboru historie. Určitý čas byl ještě členem vědecké rady brněnské Právnické fakulty fakulty, v řadě Spisů Právnické fakulty Univerzity J. E. Purkyně v Brně (AUB-I) vydal v roce 1974 monografii (*Administrativně ekonomická opatření na Moravě v 18. a v první polovině 19. století*) a ve Sbornících učitelů Právnické fakulty několik svých posledních studií. K problematice správního práva a státní správy se však již trvaleji nevrátil.

Zemřel 19. února 1984, uzavřel se tak život erudovaného vědce, úspěšného pedagoga a čínorodého člověka. S jeho dílem však se právníci, historici a numismatici budou setkávat dále, ještě dlouhou dobu bude pro ně zdrojem inspirace pro jejich další vědeckou práci.